

Duitsland opgedrongen. Dat deze voorstelling van zaken op een volstrekt omdraaien van de historische werkelijkheid berustte (want de primaire wil tot de oorlog had alleen in Hitler en de zijnen geleefd en niet in diegenen die hem, veel te laat eigenlijk, de voet dwarsgezet hadden), is hier niet relevant; relevant is alleen dat de aangegeven voorstelling van zaken in de gedachtenwereld van een groot deel van het Duitse volk een overheersende plaats ging innemen.

Hoe groot dat deel precies was, weten wij niet en zal ook nooit met zekerheid vastgesteld kunnen worden. Het ligt ons verre, hier of elders in ons werk de staf te breken over alle toenmalige Duitsers (spreken wij van 'Duitsers', dan sluit dat de Oostenrijkers in): er zijn (de eerder in dit hoofdstuk gegeven cijfers tonen het aan) vele tienduizenden onder hen geweest die, van '33 af, hun leven op het spel gezet hebben bij de bestrijding van het Naziregime – een bestrijding die plaatsvond onder omstandigheden, veel moeilijker nog dan die voor de illegale werkers in bezet Nederland golden. Anderzijds moet geconstateerd worden dat de machthebbers van het Derde Rijk ter uitvoering van de door hen beraamde en gelaste misdaden geen gebrek hadden aan helpers. Dat waren niet alleen maar toch wel in de eerste plaats Duitsers.

Rechtspraak '39-'45

Het aantal misdrijven waarop de doodstraf stond, werd in Duitsland van het uitbreken van de oorlog af voortdurend uitgebreid. Dat geschiedde in de vorm van verordeningen waarvan de eerste, betrekking hebbend op het luisteren naar 'vijandelijke' radio-uitzendingen, al op 1 september '39 afgekondigd werd. Drie dagen later, 4 september, werd de doodstraf gesteld op ernstige gevallen van overtreding van de voorschriften der oorlogseconomie, op grootscheepse zwarte handel bijvoorbeeld. Zo bleef het doorgaan en in '44 was een situatie bereikt waarbij, terwijl in de Weimar-republiek slechts op 3 delicten de doodstraf stond, die straf opgelegd kon worden bij niet minder dan 46 delicten. Een daarvan was de z.g. *Wehrkraftzersetzung* en het werd al als ondermijning van die *Wehrkraft* beschouwd wanneer iemand twijfel uitte aan Duitslands kansen om de oorlog te winnen; de desbetreffende verordening, herfst '39 afgekondigd, had dit strafbaar gesteld indien die twijfel geuit was in het openbaar, maar het begrip 'openbaarheid' werd volledig gedenatureerd doordat begin '40 in een aantal vonnissen gesteld werd dat al van 'openbaarheid' gesproken mocht worden indien de mogelijkheid bestond dat de desbetreffende uitlatingen, hoewel bijvoorbeeld binnens-